Menors en centres institucionalitzats i consum de substàncies: el "doble risc" de trauma i accessibilitat

Els menors institucionalitzats constitueixen un grup poblacional especialment vulnerable. Més enllà de l'adolescència com a etapa de risc general, en estos joves conflueixen factors que augmenten significativament la probabilitat de consum problemàtic de substàncies: experiències primerenques de trauma, inestabilitat en els vincles i un entorn on l'exposició al consum pot ser major. L'evidència científica recent ha començat a descriure este fenomen com un "doble risc" que requereix atenció específica des de la prevenció i la intervenció.

(Font: *Xat GPT*)

Un dels elements clau és l'impacte del trauma primerenc. Els menors en el sistema de protecció han estat exposats amb freqüència a situacions de maltractament, negligència o violència, factors que s'associen de manera consistent amb un major risc de consum de substàncies en etapes posteriors. En este sentit, s'ha observat que la gravetat i cronicitat del maltractament es relacionen directament amb conductes de consum, en part a través d'estratègies d'afrontament desadaptatives i dificultats en la regulació emocional

(Jackson et al., 2018). A més, estos processos poden implicar alteracions neurobiològiques en els sistemes de resposta a l'estrès, la qual cosa incrementa la vulnerabilitat a desenvolupar problemes d'addicció al llarg del desenvolupament (Blake et al., 2018).

A este primer risc se suma un segon component: el context. Els menors en centres residencials presenten, en molts casos, nivells elevats de victimització i problemes de salut mental, la qual cosa s'ha associat amb un major consum d'alcohol, cànnabis i amb un increment del risc d'ús problemàtic (Fernández-Artamendi et al., 2020). D'esta manera, la convivència amb altres joves amb trajectòries similars pot facilitar processos de normalització del consum o augmentar l'accessibilitat a determinades substàncies.

Estudis recents estimen que el consum de substàncies en joves en situació d'acolliment pot aconseguir prevalences pròximes al 49%, la qual cosa reflecteix un consum considerablement elevat en comparació amb la població general adolescent (Radenhausen et al., 2024). A més, s'ha observat que estos joves tendeixen a iniciar el consum a edats més primerenques, la qual cosa constitueix un factor de risc clau per al desenvolupament posterior de trastorns per ús de substàncies (Gabrielli et al., 2023).

No es tracta únicament de major exposició, sinó d'una combinació de factors que afavoreixen l'ús de substàncies com a estratègia d'afrontament. En este sentit, el consum no pot entendre's de forma aïllada, sinó com a part d'un context vital marcat per l'adversitat i la vulnerabilitat acumulada.

Referències

Blake, A. J., Tung, I., Langley, A. K., & Waterman, J. M. (2018). Substance use in youth adopted from foster care: Developmental mechanisms of risk. *Children and Youth Services Review, 85*, 264–272. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.01.005

Fernández-Artamendi, S., Águila-Otero, A., F Del Valle, J., & Bravo, A. (2020). Victimization and substance use among adolescents in residential child care. *Child abuse & neglect*, *104*, 104484. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104484

Gabrielli, J., Jackson, Y., Huffhines, L., & Stone, K. (2018). Maltreatment, Coping, and

Substance Use in Youth in Foster Care: Examination of Moderation Models. *Child maltreatment*, *23*(2), 175–185. https://doi.org/10.1177/1077559517741681

Radenhausen, M., Unkrich, J., Beal, S. J., Acquavita, S., & Greiner, M. V. (2024). Young people in foster care and substance use. *Seminars in Pediatric Neurology, 50*, 101136. https://doi.org/10.1016/j.spen.2024.101136